

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-84>

УДК 33.972

FINTECH-КОМПАНІЇ В ПРОЦЕСАХ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

FINTECH COMPANIES IN THE INSTITUTIONALIZATION PROCESSES OF GLOBAL FINANCIAL MARKET

Марченко Богдан Володимирович

аспірант кафедри,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6095-2877>

Marchenko Bohdan

SHEI «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»

У статті аналізується місце та роль fintech-компаній в процесах інституціоналізації глобального фінансового ринку. Досліджується суб'єктна структура глобального фінансового ринку та її трансформація під впливом розвитку інформаційних та цифрових технологій. Визначено причини змін в діяльності сучасних фінансових інституцій, зокрема, універсалізації їх діяльності. Ідентифіковано сутність процесу інституціоналізації на глобальному фінансовому ринку, вплив інституціоналізації на його тектоніку. Вивчаються підходи, сформовані у сучасній науці, щодо сутності поняття «FinTech-компанія». Визначено причини появи FinTech-компаній в контексті інституціоналізації та наслідки їх функціонування для функціонування глобального фінансового ринку. Розкрито місце FinTech-компаній в таксономії фінансового ринку на глобальному рівні.

Ключові слова: фінансовий ринок, глобальний фінансовий ринок, фінансові інституції, інституціоналізація, фінансові технології, фінансові інновації, FinTech-компанія.

The article analyzes the place and role of fintech companies in the processes of institutionalization of the modern global financial market. The analysis of the views of scientists regarding the classification of financial market participants by various characteristics was carried out. The subject structure of the global financial market and its transformation under the influence of the development of information, network and digital technologies are studied. The key processes taking place in the financial market under the power of its technology, informatization and networking have been identified. The reasons for the transformation of the activities of modern financial institutions are determined, in particular, the factors of their universalization, when clients are offered a wide range of financial services and operations, are highlighted. It was emphasized that in the future, the tendency towards the manifestation of the concept of a "financial supermarket" would intensify, and the development of financial technologies (in particular, the functioning of fintech companies) will contribute to such phenomena in the medium term. The essence of the institutionalization process in the global financial market is identified, including the impact of institutionalization on its tectonics. Approaches formed in modern science regarding the essence of the concept of "fintech company" and their features as participants in the global financial market are studied. The author's approach to the concept of a "fintech company" is justified, and the characteristic features of such financial market participants are determined. The reasons for the emergence of fintech companies in the context of the manifestation of institutionalization processes and the consequences of their functioning for the global financial market are determined. The place of fintech companies in the taxonomy of the financial market at the global level and their influence on the activities of other participants is revealed. The role of state regulatory policy is justified from the point of view of the emergence and spread of both fintech companies and financial technologies in the country.

Key words: financial market, global financial market, financial institutions, institutionalization, financial technologies, financial innovations, fintech company.

Постановка проблеми. Для сучасної глобальної економіки характерні кілька визначальних тенденцій, які впливатимуть її розви-

ток у довгостроковій перспективі. Ці процеси насамперед засновані на широкому використанні різноманітних інновацій, які часто

радикально змінюють формат та принципи економічних відносин. Саме ця парадигма визначила використання для характеристики сучасної економіки таких понять як «інформаційна», «цифрова», «знанцева», «креативна», «інноваційна» тощо. Варто особливо підкреслити, що виділені ознаки глобальної економіки віддзеркалені в усіх без винятку її сегментах.

Проте, не можна заперечувати і того факту, що якраз учасники глобального фінансового ринку найбільш виразно застосовують у своїх індивідуальних та корпоративних стратегіях різноманітні технологічні інновації. Це стосується і FinTech-компаній, які, за відносно короткий проміжок часу, стали одними із ключових гравців фінансового ринку на глобальному рівні. Зазначимо, що нині відбуваються процеси інституціоналізації глобального фінансового ринку, які є невизначеними за своїм наслідком та впливом. Їх оцінка, в тому числі – з точки зору FinTech-компаній є важливим та актуальним завданням, яке спрямоване на формування принципово нових конфігурацій глобального фінансового господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання функціонування глобального фінансового ринку розглядалися в наукових працях Д. Лук'яненка, О. Мозгового, Т. Мусієць, С. Онишко, Б. Стеценка, Т. Фролової та багатьох інших авторів. В свою чергу, проблематика функціонування fintech-компанії відображена в працях М. Балицької, І. Вагнер, Н. Кравчук, О. Луцишина, П. Рубанова, І. Шкодіної.

Проте, масштабізація глобального фінансового ринку, складний та суперечливий характер процесів його інституціоналізації визначає доцільність подальших наукових розвідок у зазначеному питанні.

Постановка завдання. Мета статті – детермінувати місце FinTech-компаній на сучасному глобальному фінансовому ринку та визначити взаємозв'язок цифрової трансформації та інституціоналізації фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 80-х рр. минулого століття людство швидкими кроками прямує до цифрової ери свого розвитку. Фактично, на наших очах відбувається невпинне поширення використання цифрових технологій в усіх сферах діяльності людей і, особливо, в економічних відносинах. Особливо помітною цифрова трансформація є на фінансовому ринку, учасники якого виявили надзвичайно високий рівень адаптації

власної діяльності до вимог цифрової економіки. Такий рівень диджиталізації глобальних фінансів загалом та фінансового ринку – зокрема, не є випадковістю. Адже, поряд з цифровізацією можна впевнено говорити і про ще одну показову тенденцію глобальної економіки – її фінансиалізацію. Ще з середини минулого століття фінансовий капітал вийшов на провідні ролі у світовій економіці і постійно нарощує кількісні показники свого розвитку. Разом з тим, зводити диджиталізацію фінансового ринку виключно до масштабізації його кількісних параметрів не варто. Мова має йти про глибинні процеси цифрової трансформації, які призводять до радикальних змін в тому числі, на суб'єктному рівні. Диджиталізація визначає не тільки появу принципово нових, інноваційних фінансових інструментів. Вона обумовлює і виникнення та поширення нових фінансових інституцій, які функціонують на цифрових засадах.

В цьому контексті треба першу чергу артикулювати роль FinTech-компаній, які на сьогодні є реальним уособленням цифрової трансформації фінансового ринку і відображають процеси його інституціоналізації.

Підкреслимо, що незважаючи на уявну простоту, серед науковців немає єдиного погляду сутність поняття ««FinTech-компанія». Фактично тільки зараз триває активний процес формування позицій сучасних науковців щодо цього питання. І досить часто FinTech-компанії розглядають у нерозривному зв'язку з поняттям «фінансові технології» (хоча, варто зазначити, що і щодо сутності фінансових технологій також існують певні розбіжності).

В першу чергу, акцентуємо на позиціях вчених щодо сутності фінансових технологій. Зокрема, на думку П. Шуффеля фінансові технології представляють собою нову фінансову галузь, що застосовує технології для поліпшення фінансової діяльності [1]. Як бачимо, в такому підході робиться два важливих акценти: по-перше, фінансові технології є невід'ємним складником саме глобальної фінансової галузі; по-друге, вони за рахунок поліпшення технологічних можливостей змінюють сутність та ефективність фінансової діяльності. Також треба звернути увагу, що П. Шуффель особливо підкреслює, fintech-сектор представляє собою «нову» галузь, засновану на технологічній основі.

Проте є й інші погляди на зазначене поняття. Зокрема, в роботі вітчизняних науковців зазначається: «...послуги, що надаються технологічними компаніями за допомо-

гою спеціального програмного забезпечення та зосередженні на фінансових потребах клієнтів» [2].

Тут варто звернути увагу на той факт, що вчені розглядають FinTech-компанії як складник саме технологічного сектору, а не фінансового. Окрім того, на думку зазначених авторів, фінансові технології представляють собою певний вид послуг, які спрямовані на задоволення фінансових потреб клієнтів. З нашого погляду, такий підхід є значною мірою дискусійним, адже ототожнювати фінансові технології та послуги не варто. Вже з врахуванням наведеної позиції виникає очевидне питання: «FinTech-компанії є учасниками фінансового ринку чи представляють собою інший сегмент, зокрема, технологічний сектор глобальної економіки?».

В окремих наукових працях термін «фінансові технології» розглядається в досить широкому спектрі, як різноманітні інновації у фінансовій сфері, а також суб'єкти, що з ними тісно пов'язані [3]. З нашої точки зору, такий підхід заслуговує на увагу. По-перше, в ньому підкреслюється дуальний характер поняття фінансових технологій. З одного боку, вони розглядаються як певні інновації, що пов'язані з фінансовою діяльністю; з іншого, представляють собою інституції, які і реалізують ці технології. По-друге, в цій науковій позиції досить чітко артикульовано інноваційний характер технологічної трансформації фінансових відносин.

В окремих наукових працях розглядаються фінансові технології за місцем свого використання: «Фінансові технології можна визначити, як сукупність методів та способів, що застосовуються на фінансовому ринку або як сукупність відповідних методів та способів, що застосовуються у межах усіх напрямків фінансової діяльності» [4]. Тобто, з одного боку в цій науковій праці визнається, що ключовим чином фінансові технології проявляються на фінансовому ринку, проте, це не виключає їх використання на усіх рівнях глобальних фінансових відносин.

Проведений аналіз сутності поняття «фінансові технології» не має можливості чітко ідентифікувати змістовні характеристики поняття «FinTech-компанія».

В одній із наукових праць представлено таке визначення: «...це фірми чи організації, які використовують фінансові технології та інновації в ІТ для протистояння традиційними фінансово-кредитним установам (насамперед, банкам) на ринку фінансових послуг»

[5]. Якщо з тією частиною визначення, в якій стверджується, що FinTech-компанії засновують свою діяльність на фінансових технологіях та інноваціях можна цілком погодитися, то позиція щодо ймовірного «протистояння» традиційним фінансовим інституціям має дискусійний характер. Зазначимо, що ключова мета функціонування FinTech-компаній не протистояння, а взаємодія з фінансовими інституціями. Їх розробки спрямовані на покращення конкурентних позицій банків, інвестиційних фондів тощо на фінансовому ринку.

Зазначимо, що компаративний аналіз робіт провідних вчених засвідчує, що більшість з них, аналізуючи роль фінансових технологій у сучасній економіці, насамперед, акцентують на сутності поняття «FinTech». І вже розвиваючи його, вказують, що будь-яка компанія, що здійснює розробки у цій сфері може розглядатися як «FinTech-компанія». Останнім часом чітко проявляється нова тенденція – в якості FinTech розглядаються бізнес-єдиниці, які активно використовують власні інноваційні розробки для реалізації стратегії на фінансовому ринку.

Яким чином можна ідентифікувати FinTech-компанії серед учасників сучасного глобального фінансового ринку? В цьому контексті, на наш погляд, варто звернути на найбільш використовувані таксономічні ознаки до його суб'єктів. Зазначимо, що в багатьох наукових працях говорять про суб'єктів світового, міжнародного фінансового ринку, а наведені класифікаційні ознаки перегукуються з класифікаційними ознаками, що використовуються загалом до фінансового ринку.

Можна припустити, що, зважаючи на універсальний характер використання фінансових технологій та швидкість їх поширення, FinTech-компанії володіють множинними характеристиками з точки зору основних класифікаційних ознак. Так, можна використати найбільш поширену класифікацію за функціями (з виділенням емітентів, інвесторів, фінансових посередників, суб'єктів інфраструктури). Очевидно, що FinTech-компанії можуть виконувати усі із зазначених функцій – випускати цінні папери, інвестувати в них, здійснювати посередницькі функції та виступати як учасник інфраструктури. Багато в чому ця множинність визначена невпинною універсалізацією фінансової діяльності (насамперед, фінансового посередництва) на сучасному етапі. Саме на цьому акцентовано у працях вітчизняних науковців [6].

Акцентуємо, що багато в чому поява та поширення універсальних фінансових установ (які дістали назву «фінансовий супермаркет») визначені диджиталізацією фінансової діяльності. В свою чергу, поширення цифрових технологій стало драйвером для росту FinTech-компаній, і, в кінцевому варіанті – до виділення FinTech-сектору в особливий сегмент сучасного глобального фінансового ринку. Фактично, треба говорити про прояви диджиталізації, які радикально змінюють сучасний фінансовий ринок – і з точки зору можливостей, і з точки зору загроз.

Усі детерміновані процеси треба розглядати в контексті інституціоналізації глобального фінансового ринку. Тому об'єктивно постає питання про те, що представляє собою процес інституціоналізації та які його ключові причини і наслідки для глобального фінансового ринку?

Щодо першої частини сформульованого запитання, тут варто зазначити, що в академічному середовищі термін «інституціоналізація» розглядається як у загальному розумінні, так і через призму окремих наук (в тому числі – економіки та фінансів). Як буде показано нижче, окремі науковці розглядають та досліджують термін «інституціоналізація фінансового ринку». Так, послідовники інституціоналізму розглядають його як «...процес утворення стійких форм соціально-політичної взаємодії, заснований на формалізованих правилах, законах, звичаях» [7]. В іншій науковій позиції зазначається: «...ситуація стабільної кооперації між ключовими акторами і групами, які мають більшість необхідних для функціонування організації ресурсів» [8].

Щодо сутності цього процесу на одному з сегментів фінансового ринку науковці зазначають наступне: «...в процесі інституціоналізації виникають і закріплюються інституції, що працюють на ринку фінансових послуг та відносини між людьми, між організаціями, клієнтами та органами нагляду» [9]. Найбільш узагальнено інституціоналізацію на фінансовому ринку можна представити через появу та поширення різноманітних інститутів (формальних та неформальних) та інституцій, які

забезпечують ефективне функціонування фінансового ринку. Зазначимо, що FinTech-компанії займають особливе місце в інституціоналізації глобального фінансового ринку, оскільки саме вони багато в чому визначають його поточну та перспективну архітектоніку. Аналізуючи FinTech-компанії треба говорити про інституціоналізацію не тільки на рівні фінансових інституцій, але на рівні інститутів (звичаїв, норм та правил).

В першому випадку мова йде про появу принципово нових учасників глобального фінансового ринку – FinTech-компаній, а також про цифрову трансформацію інших учасників. Ця цифрова трансформація фактично відображена у появі та зміцненні універсальних фінансових установ (фінансових супермаркетів). На рівні формальних інститутів виникають правові норми, визначені з діяльністю FinTech-компаній на фінансовому ринку. В загальному треба зазначити, що диджиталізація, та загалом цифрова трансформація фінансового ринку, ставить складні завдання у сфері державного регулювання. Адже, досить часто поширення різноманітних цифрових інновацій значно перевищує можливості держави-регулятора використовувати ефективний інструментарій державного регулювання.

Висновки з проведеного дослідження. Ключовим процесом глобального фінансового ринку є диджиталізація. Швидкість поширення цифрових технологій докорінним чином змінює архітектоніку та конкурентний ландшафт, а також визначає особливості протікання процесу інституціоналізації на ньому. Провідне місце в цих тенденціях посідають фінансові технології, засновані переважно на цифровій основі. Все зазначене обумовлює місце та роль FinTech-сектору на сучасному фінансовому ринку. Процеси універсалізації фінансового посередництва іманентні до поступового розширення змістовних характеристик поняття «FinTech-компанія», адже будь-який фінансовий бізнес, що претендує на ефективність, має засновувати власну корпоративну стратегію на цифрових фінансових технологіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Schueffel P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*. 2017. Vol. 4. Iss. 4. P. 32–54.
2. Семенов А., Кривич Я., Цирулик С. FinTech технології: суть, роль і значення для економіки країни. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка*. 2018. Вип. 2 (67). Т. 23. С. 100–105.

3. Dorfleitner G., Hornuf L., Schmitt M., Weber M. Definition of FinTech and Description of the FinTech Industry. FinTech in Germany. *Springer International Publishing AG*. 2017. P. 5–10.
4. Проць І. Фінансові технології – об'єкт фінансово-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. P. 271–274.
5. Шевчук Я. FinTech-компанії як складова інфраструктури ринку проектного фінансування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Економіка і управління»*. 2018. Т. 29. № 4. С. 155–162.
6. Стеценко Б. Розвиток фінансових інституцій у глобальній економіці: традиціоналізм чи футуризм. *Економіка та держава*. 2018. № 8. С. 19–22.
7. Berger P., Luckmann T. *The Social Construction of Reality*. N.Y: Garden City. 2011. 219 p.
8. Huntington S. *Political order in changing societies*. Yale University Press. 2006. 512 p.
9. Клапків Ю. Концептуалізація поняття інститут ринку страхових послуг на основі неокласичної економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2017. Вип. 13(2). С. 16–20.

REFERENCES:

1. Schueffel P. (2017) Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*. Vol. 4. Iss. 4. P. 32–54.
2. Semenoh A., Kryvych Y., Tsyrylyk S. (2018) FinTech tekhnolohii: sut, rol i znachennia dla ekonomiky krainy [FinTech technologies: essence, role and significance for the country's economy]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova. Seriia: Ekonomika*. Vol. 2 (67). T. 23, pp. 100–105.
3. Dorfleitner G., Hornuf L., Schmitt M., Weber M. (2017) Definition of FinTech and Description of the FinTech Industry. FinTech in Germany. *Springer International Publishing AG*, pp. 5–10.
4. Prots I. (2022) Finansovi tekhnolohii – ob'iekt finansovo-pravovoho rehuliuвання [Financial technologies are an object of financial and legal regulation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 4, pp. 271–274.
5. Shevchuk Ya. (2018) FinTech-kompanii yak skladova infrastruktury rynku proektnoho finansuvannya [FinTech companies as a component of the infrastructure of the project financing market]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia «Ekonomika i upravlinnia»*. T. 29, no. 4, pp. 155–162.
6. Stetsenko B. (2018) Rozvytok finansovykh instytutsii u hlobalnii ekonomitsi: tradytsionalizm chy futuryzm [Development of financial institutions in the global economy: traditionalism or futurism]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 8, pp. 19–22.
7. Berger P., Luckmann T. (201) *The Social Construction of Reality*. N.Y: Garden City. 219 p.
8. Huntington S. (2006) *Political order in changing societies*. Yale University Press. 512 p.
9. Klapkiv Yu. (2017) Kontseptualizatsiia poniattia instytut rynku strakhovykh posluh na osnovi neoklasychnoi ekonomiky [Conceptualization of the concept of the institution of the market of insurance services on the basis of neoclassical economics]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 13(2), pp. 16–20.